Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 1 - JANUARI 1975 - 14e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Welvaart en welzijn

PAGINA 4

Vaste medewerkers:
Frits Barend
Wim Jesse
Bert van de Kamp
Peter J. Morée
Rien Robijns
Casper Vogel
Bert Vuijsje
Dick Zaal

PAGINA 2/3

WAT BETEKENT VREDE EIGENLIJK?

The Odessa File amusement met een bijsmaak

PAGINA 6/7

ONPERSOONLIJKE MANIER VAN ZAKEN DOEN

DE MENS IN HET BETAALDE VOETBAL

PAGINA 8/9

OVER HET VERSCHIL TUSSEN EEN APPEL EN EEN VRUCHT

PAGINA 10

PAGINA 11

DE ERESCHULD VAN DE POINTER SISTERS

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT
3806 7082

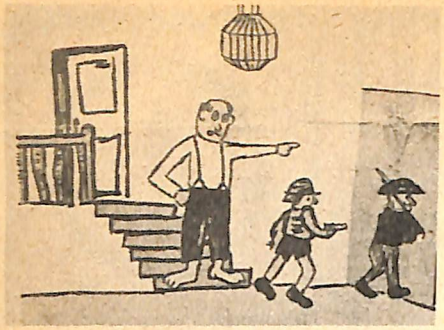

WAT BETEKENT VREDE EIGENLIJK?

Aan Drs. S. C. Derksen, auteur van het boek „Hoe leren we de vrede" (uitg. Tjeenk Willink, 4e druk) hebben we enkele vragen voorgelegd, die hebben geleid tot dit artikel.

Derksen: Ik geloof dat er zeven betekenissen van vrede zijn, maar het zou te ver voeren hier in details op in te gaan. Een onderscheiding die veel gebruikt wordt is die tussen positieve en negatieve vrede. Onder positieve vrede verstaat men een wereld van sociale gerechtigheid, waarin geen geweld gebruikt wordt. Hier staat het streven naar een ideale samenleving dus voorop.
Het begrip negatieve vrede is veel beperkter, hier betekent vrede afwezigheid van oorlog. Persoonlijk zie ik hier niet direkt een tegenstelling. Natuurlijk is het waar dat een verandering in de politieke strukturen nodig is, wil men ooit tot een duurzame vrede komen, maar het omgekeerde geldt ook. Alle pogingen om tot een rechtvaardige samenleving te komen zijn zinloos wanneer er binnen niet al te lange tijd een atoomoorlog zou uitbreken.
Iemand heeft eens opgemerkt, dat op de weg naar een beter overmorgen de problemen op de weg van heden naar morgen niet over het hoofd gezien mogen worden. Het voorkomen van een grote wereldoorlog, die minder onwaarschijnlijk is dan velen menen, is op het ogenblik het eerst en het meest nodig.

Hoe noodzakelijk is volgens u de vrede?

Derksen: Absoluut noodzakelijk. Men kan zeggen dat vrede een levensvoorwaarde voor onze technisch-industriële samenleving is geworden. De aard en de hoeveelheid vernietigingsmiddelen zijn zodanig dat met een totale vernietiging van de mensheid rekening gehouden moet worden als er onverhoopt een Derde Wereldoorlog zou uitbreken.
In de eerste plaats zijn er de atoom- en waterstofbommen. De totale kracht van deze wapens is voldoende om de wereld met alles wat er op is, een groot aantal keren te vernietigen. Vandaar dat men de laatste tijd wel spreekt van **„overkill"**, het vermogen om meer mensen te doden dan er op de aarde wonen. Naast deze nucleaire wapens hebben we de bio-chemische wapens, die niet minder erg zijn. Zo is bijv. een zeer kleine hoeveelheid LSD voldoende om de gehele bevolking van Londen voor een lange tijd schizofreen te maken (schozofrenie is een van de ergste vormen van krankzinnigheid). Verder hebben we hier de stofwolken voorzien van bepaalde bacteriën, die de gezondheid van een geheel volk kunnen aantasten.
Vervolgens zijn er nog de klimatologische en vele andere soorten van moderne wapens, die onvoorstelbaar ernstige gevolgen kunnen hebben voor de volken tegen wie ze worden gebruikt.
Niet ten onrechte merkte J. F. Kennedy daarom in zijn bekende vredesrede van 10 juni 1963 op, dat indien de mensheid geen einde maakt aan de oorlog, de oorlog een einde zal maken aan de mensheid. M.a.w. de vrede is geen hooggestemd ideaal meer van een aantal halfzachte lieden, maar een absolute voorwaarde om te kunnen overleven.

Is vrede wel mogelijk?
Derksen: Dit is een moeilijke vraag, die niet zo één twee drie te beantwoorden is. Wel willen we waarschuwen tegen een te groot optimisme en tegen een ongemotiveerd pessimisme. Een te groot optimisme kan gemakkelijk tot teleurstelling en frustratie leiden. De Poolse marxist Kolakowski heeft niet zo lang geleden op een theologencongres te Nijmegen gezegd dat men er goed aan doet de duivel niet op zolder te zetten. Hij bedoelde daarmee dat we het kwaad in de mens niet moeten ontkennen. Het menselijke tekort is nu eenmaal een realiteit waar we rekening mee moeten houden. Daarom moeten we juist de kleine marge die we hebben om met succes de misstanden in de wereld te bestrijden, goed in het oog houden.
Maar pessimisme is nog gevaarlijker dan optimisme in dit soort zaken. In de eerste plaats omdat de mens nooit meer is dan wat men van hem verwacht en bepaalde dingen op dit terrein des te eerder gebeuren naarmate men meer verwacht. Het geloof in de onvermijdelijkheid van de oorlog maakt dat de oorlog onvermijdelijk wordt.
Het is trouwens opmerkelijk dat dit pessimisme het meest voorkomt bij die mensen die op dit punt het minst geïnformeerd en het minst geïnteresseerd zijn. Behave gevaarlijk is dit pessimisme ook onjuist, d.w.z. met de uitkomsten van de wetenschap in strijd. Het bestaan van een vechtinstinct dat van tijd tot tijd tot oorlog zou dwingen is op zijn minst twijfelachtig. Bovendien zijn er volken die veel oorlogen gevoerd hebben, maar ook die er veel minder gevoerd hebben of zelfs de oorlog nauwelijks kennen. Hoogstens kan men spreken van historisch en cultureel bepaalde

neigingen die meer in de richting van de oorlog dan van de vrede wijzen. Maar het is juist de menselijke vrijheid die het mogelijk maakt de vicieuze cirkel van de feiten te doorbreken. M.a.w. de geschiedenis is een open avontuur waarvan de afloop niet van te voren voorspeld kan worden. Ze hangt af van wat **wij** mensen **willen** en **doen.** Hierbij moet echter wel opgemerkt worden dat de kans op een gunstige afloop op het ogenblik erg klein is, zonder een aantal veranderingen in de maatschappelijke en politieke strukturen en zonder een fundamentele vernieuwing van onze opvoeding, waardoor de mens in staat gesteld wordt op een meer rationele en realistische wijze op de feiten te reageren.

Zit er waarheid in de volgende redeneringen: oorlog is af en toe nodig om agressie te ontladen; in oorlogstijd worden er altijd nuttige uitvindingen gedaan, zoals de penicilline in de vorige oorlog?

Derksen: Een heel klein beetje waarheid wel, maar er staan zulke afschuwelijke dingen tegenover dat ik het niet waag van een voordeel te spreken. Agressie is overigens een gegeven dat we niet zomaar kunnen

WAARAAN DENKEN WE BIJ VREDE?

Een aantal antwoorden, genoteerd tijdens een straatenquête gehouden door studenten van de Pedagogische Academie te Meppel gedurende de vorige Vredesweek.

Vrede is niet vechten, geen oorlog (dit antwoord kwam verreweg het meest voor)
gelukkig zijn
gelukkig gezinsleven
dat alle volken één zijn en er geen klassentegenstellingen meer bestaan
geen ruzie hebben
samenwerking van alle mensen
lief zijn voor elkaar
heerlijke rust, vrijheid van denken
geen haat en nijd in de wereld
God in ons hart
het allermooiste
gerechtigheid onder de volken
rustig op straat kunnen lopen
bestrijding communisme, fascisme en racisme
als alle mensen gelijk denken
geen gezeur om 8 uur op de T.V.
als ieder voldoende verdient
verdraagzaamheid
voldoende politie om de terreur en het geweld te kunnen bestrijden
als een kind niet uit de kinderwagen valt
het onmogelijke
„ik word er zo moe van"
tevredenheid
rust en met alle landen een goede verstandhouding

wegredeneren. We moeten proberen zoveel mogelijk agressie-bevorderende faktoren weg te nemen, daarnaast zoeken naar alternatieven, mogelijkheden om de agressiedrang op een onschuldige wijze af te laten reageren. De sport is zo'n mogelijkheid, maar dan zal er eerst een heel andere sportcultuur moeten worden ontwikkeld dan op het ogenblik in zwang is.

Wat denkt u van het geweld op film of televisie. Is u van mening dat dit schadelijk is voor de geestelijke volksgezondheid?
Derksen: Ik wil voorop stellen dat het geweld zelfs in de meest rechtvaardige zaak een verschrikkelijk iets is. Dat het geweld op het ogenblik als middel tot verstrooiing en vermaak moet dienen is dus in wezen een intrieste en beschamende zaak. Verder ben ik ervan overtuigd dat er wel degelijk een relatie bestaat tussen de overmatig grote hoeveelheid geweld op de film en de televisie, en het toenemen van de agressie. (In de VS ziet een kind gedurende de periode van het 5e tot het 15e levensjaar gemiddeld 13.400 moorden en dgl. op het televisiescherm). Een algemeen geacht en gewetensvol wetenschapsman als Bandura zegt in zijn recente boek „Agression" (1973) dat zowel laboratoriumonderzoek als andere vormen van research duidelijk hebben aangetoond dat het kijken naar geweldprogramma's de agressiviteit van de mensen, vooral de jonge mensen, stimuleert. Ook de bekende nationale commissie onder voorzitterschap van de broer van ex-generaal Eisenhower zegt dat de televisiemensen eens moeten stoppen met de bewering dat men met de resultaten van het onderzoek op dit punt twee kanten op kan. Maar zelfs als het waar zou zijn dat het resultaat van deze onderzoekingen nog niet vast stond, dan is het onverantwoord om in een belangrijke zaak als deze te gokken. Het is onbegrijpelijk dat mensen die zich op andere punten zo kritisch en progressief opstellen, dat niet willen inzien. Links is in dit opzicht geen haar beter dan rechts, en het hele geval doet me een beetje denken aan mensen als Brecht, Tucholski, die in de tijd voorafgaande aan de Hitlerperiode ook tevergeefs tegen dit opdringende geweld waarschuwden. In die tijd was het geweld in de film een voorbode van hetgeen er onder het misdadigersregiem van Hitler en konsorten allemaal aan de oppervlakte zou komen.

Wat kunnen we als individuën voor de vrede doen?
Derksen: Ik wil hier beginnen met de opmerking dat de individuele mens veel meer dan vroeger betrokken is bij de politiek. In plaats van toeschouwer zijn we allemaal medespeler geworden. M.a.w. ieder van ons heeft in zekere zin een vinger aan de (atoom)trekker gekregen, al zijn natuurlijk niet alle vingers in dit opzicht even lang. Er zou daarom al heel wat gewonnen zijn bij een **betere informatie**, een **sterkere politieke bewustwording** van de gemiddelde staatsburger. Om die reden pleit ik dan ook al lang voor een vredesopvoeding, die tot voornaamste taak heeft de mens psychisch en politiek meer weerbaar en dus minder manipuleerbaar te maken. In het licht van de kritieke situatie waarin we leven zou men kunnen zeggen dat deze vredesopvoeding geen bijzaak of bijkomstigheid is, maar dat ze de harde kern van alle toekomstige onderwijsvernieuwing zou moeten vormen. Daarnaast is de kwestie van oorlog of vrede natuurlijk ook een kwestie van strukturen. Marx zei al dat men bij een verandering van de wereld tot de wortel van de dingen, d.i. de mens, moet doordringen, en dat verbetering van de maatschappij en zelfverandering moeten samengaan. Dit wordt met name in de kring van de hedendaagse marxisten nogal eens vergeten. Dit is erg jammer, omdat we daardoor veel minder bereiken dan anders mogelijk zou zijn.
Wat de school betreft kunnen we bij deze vredesopvoeding o.a. denken aan meer geschikte leermethoden die meer speelruimte bieden voor zelfopvoeding en zelfrealisatie, aan meer volledige leerprogramma's die minder op instruktie en meer op opvoeding gericht zijn, en behalve de vorming van een meer evenwichtig en meer volledig menstype ten doel hebben, en tenslotte aan een meer **specifieke vredesopvoeding** (vredesonderwijs). Doel van deze direkte vredesopvoeding is in de eerste plaats het bestrijden van de op dit gebied bestaande onkunde en onverschilligheid, het aankweken van een geheel nieuwe mentaliteit ten opzichte van het internationale politieke gebeuren (o.a. door het verstrekken van meer en betere informatie ten opzichte van het vraagstuk van oorlog en vrede (wapenontwikkeling, gevolgen van een atoomoorlog, conflictologie). Daarnaast is nodig: een grotere gerichtheid op mondiale waarden (wat doen de VN, wat zouden ze moeten doen, wat is onze verantwoordelijkheid ten opzichte van de onder-ontwikkelde landen) alsmede het doen onderkennen van vooroordelen, stereotypen, machtsmisbruik (niet in het laatste ook in eigen land).
De basis van dit alles wordt gevormd door het inzicht dat de mens geen andere keuze heeft dan die tussen **samenleven** of **samen ondergaan.**

Op en dag zullen we wakker worden
en weten
dat we te weinig hebben gedaan of
het verkeerde
dan zullen we zeggen dat we meer
hadden moeten doen
maar wat zullen we zeggen, en wanneer hadden we het moeten doen
hadden we toen de tijd om te beslissen
en dan zullen we beseffen dat over
ons beslist is geworden
van het begin af, omdat wij het zo
wilden
geen uitvlucht is er dan meer: de tijd
is verdaan
geen excuus meer: op onze handen
ligt as,
bij elke stap die we doen stuift ze op,
as, as, as...

Walter Baur

WELVAART EN WEL

1. Welvaart, voor het individuele gezin: waarde van het verbruik?
Welvaart is al een betrekkelijk oud woord en we noemde een gezin welvarend, wanneer het de middelen had om veel goederen en diensten te verbruiken. Bij goederen kunnen we denken aan voedsel, kleding, schoeisel, enz.

Bij diensten denken we aan het gebruik maken van trein of tram e.d. Een moeilijkheid doet zich al voor, wanneer we denken aan het hebben van een huis: het huis is wel een stoffelijk goed, maar het gaat lang mee en we gebruiken het, maar we verbruiken het niet, zoals een brood of een appel. Eigenlijk verbruiken we alleen maar de slijtage van het huis en die is maar een heel klein deel van de waarde van het huis. En als we daarover beginnen, moeten we de lijn doortrekken en bedenken dat ook kleding toch vaak enige jaren — soms vele jaren — meegaat; hier zouden we dus ook moeten denken aan de „diensten" die kleding ons bewijst: de bescherming tegen koude en het plezier dat we kunnen hebben van een mooie jurk. Alle duurzame verbruiksgoederen, ook een naaimachine, een radio, een tv, leveren dergelijke diensten. Willen we de welvaart in een cijfer uitdrukken, dan denken we daarbij al gauw aan de geldswaarde van de verbruikte goederen en diensten. Economen noemen dat de „waarde van het verbruik".

2. Wat te doen met besparingen?
Een groot aantal mensen besteden niet hun hele inkomen om er hun verbruik mee te betalen. Zij houden wat over; ze sparen. Die besparingen, zoals de economen ze noemen, hadden ze ook wel kunnen gebruiken om meer te eten of een langere vakantie te houden. Moeten we die dan niet ook meerekenen om de welvaart te berekenen? Dan zou welvaart dus worden aangegeven door het gehele inkomen, omdat men de „potentiële consumptie" (het mogelijke verbruik) ook meetelt. Ook op een andere manier kan men het nog verdedigen om de besparingen mee te tellen. Zij worden veelal aangewend om later meer te verbruiken, b.v. wanneer men oud is of ziek. In dit laatste geval wordt het de vraag of men dat toekomstige verbruik moet meetellen in het jaar van het sparen of in het jaar van het „opmaken" van het bespaarde. Hoe het ook besloten wordt, men zou de waarde van het verbruik uit het huishoudboekje kunnen afleiden of die van het inkomen uit het arbeidscontract en, als men kapitaal heeft, uit de ontvangen rente of het ontvangen dividend. En er kunnen nog meer bronnen van inkomen zijn.

3. Voor een land als geheel: het nationaal inkomen

Vaak interesseren we ons niet voor de welvaart van een enkel gezin, maar voor die van een heel land. Zo is men er toe gekomen om te gaan berekenen wat het gezamenlijk inkomen is van alle bewoners van dat land of van allen die de nationaliteit van dat land bezitten. Men gaat dan om zo te zeggen het huishoudboekje voor het hele land proberen op te stellen. Daarvoor spreekt ook nog het bestaan van wat we noemen *collectieve* goederen. Ieder individueel maakt gebruik van b.v. straten en velen betalen daarvoor niet. Anderen betalen voor het onderhoud van die straten door hun belastingen en dan meer dan hun eigen gebruik van de straten. We kunnen dus gemakkelijker het totale, het nationale, inkomen berekenen dan het inkomen van de afzonderlijke gezinnen, want bij die laatste rekenen we voor het gebruik van de straten òf te weinig òf te veel.
Bovendien zijn er nog mensen die niet leven in een gezin of een huishouding (dit laatste omvat ook de alleenwonenden), maar in kazernes of sanatoria en die tellen we ook mee, als we het nationale inkomen berekenen.
Het berekenen van het nationale inkomen heeft bovendien nog het voordeel dat we het op twee manieren kunnen doen, uit van elkaar onafhankelijke cijfers. De ene manier gebruikt de gegevens van de belastingdienst, aangevuld met gegevens die betrekking hebben op de inkomens beneden de belastinggrens. Weliswaar moeten we aannemen dat, ondanks alle controle door de belastingdienst, een deel van het inkomen niet wordt opgegeven. Voor lange tijd werd aangenomen dat daarom de aangegeven inkomens met 10 pct. moesten worden vermeerderd. Eén van de uitgangspunten daarbij was een beroemd geval van onteigening, dat lang geleden plaats vond in Amsterdam, ter wille van een verkeersdoorbraak. De eigenaars van de af te breken panden konden daarbij uiteraard een schadevergoedingseis indienen. Deze werden vergeleken met de belastingopgaven voor de vermogensbelasting van genoemde „heren" en zij bleken 25 pct. hoger te zijn dat de belastingaangifte. Daar een belangrijk deel van de bevolking in loondienst werkt en niet gemakkelijk kon frauderen, toen er nog een zesdaagse werkweek gold, nam men op het Centraal Bureau voor de Statistiek aan, dat gemiddeld 10 pct. fraude moest worden opgeteld bij de aangegeven inkomens.
Dat dit niet zover mis was, bleek bij de tweede manier van berekenen van het nationale inkomen. Deze leidde tot ongeveer dezelfde uitkomsten. Zij maakt gebruik van de statistieken van produktie, in- en uitvoer. Ook hierbij moesten allerlei cijfers geschat worden omdat er aanvankelijk maar voor een deel van de produktie statistieken bestonden. Er zijn echter heel wat andere bronnen waaruit men ook kan putten en de vindingrijkheid van de statistici is groot.

4. Geen dubbeltellingen
Bij het gebruiken van de produktiestatistieken moet men intussen oppassen om geen dubbeltellingen te verrichten. Men mag bv. niet de produktiewaarde van de garenproduktie optellen bij die van de weverij, omdat in de waarde der geproduceerde weefsels die van de gebruikte garens ook zit. Men moet dus alleen de „toegevoegde waarde" van de weverij meetellen, in tegenstelling tot wat lange tijd in de Sowjet-Unie werd gedaan.
Er zijn nog veel meer mogelijkheden tot dubbeltelling. Een deel van de produktie van nieuwe wegen (opgegeven door het bouwbedrijf) wordt gebruikt door andere bedrijven voor hun transport van grond- en hulpstoffen en van produkten. Ook de waarde van de diensten van bv. de politie of van de statistiek moet als het ware op één lijn gesteld worden met de produktie van grondstoffen. Met name alle overheidsdiensten, die betaald worden uit de overheidskassen (daaronder ook de politie en de statistiek) moeten bekeken worden: worden zij regelrecht bewezen aan de konsumenten, zoals de politieman doet die iemand de weg wijst, de onderwijzer die een kind onderwijst, dan zijn zij zelfstandige produktie. Worden zij „geleverd" aan bedrijven, dan zit hun waarde al in de waarde van de produkten dier bedrijven.
Lange tijd nam de statistiek van het nationale inkomen aan, dat de waarde der leveringen van de overheid direkt aan de verbruikers even groot was als de door dezen betaalde direkte belasting. Dat is zelden nauwkeurig onderzocht. Een nieuwere vorm van dubbeltellingen is met de maatschappelijke ontwikkeling steeds belangrijker aan het worden. Deze doen zich voor wanneer bepaalde diensten wel direkt aan de verbruiker worden geleverd, maar niet zozeer

ZIJN

voor zijn plezier als wel omdat de omstandigheden er hem toe dwingen. Dat is bv. het vervoer van iemand die ver van zijn werk woont. Dat vervoer zou niet moeten worden meegeteld; het is heel iets anders dan een uitstapje. Ook de medische zorg die iemand ondervindt, wanneer hij een bedrijfs- of een verkeersongeval heeft. En dan, tegenwoordig, de betalingen voor het schoon maken of schoon houden van de omgeving, als verdediging tegen de vervuiling door fabrieken. Dergelijke betalingen dienen eigenlijk alleen om een nadeel op te heffen dat door de maatschappelijke ontwikkeling ongewild is veroorzaakt. Men kan hieraan toevoegen dat, bij gebrek aan deze schoonmaakaktiviteiten, het leven in kwaliteit achteruit zou gaan. Dit heeft sommige auteurs doen spreken van prijsloze schaarste: zolang men niet weet wat men betalen moet om de lucht zuiver te houden, kan men de prijs van schaarse zuivere lucht niet kennen. Doch dit is een voorbijgaand verschijnsel: als we de maatregelen leren kennen die genomen moeten worden om de lucht zuiver te houden, kennen we ook hun prijs.

5. Filosofisch intermezzo

De laatste opmerkingen kunnen verder doorgedacht worden en dan tot de vraag leiden: maar worden wij niet ook „door de omstandigheden" gedwongen om telkens meer te eten? Anders zouden we van honger omkomen. Dit zou er toe kunnen leiden dat we een minimum aan levensonderhoud eigenlijk ook niet zouden moeten meetellen als we de welvaart willen berekenen. Inderdaad kan daarvoor worden gepleit. En dan komt een nieuwe moeilijkheid opduiken, nl. wat is het minimum noodzakelijke levensonderhoud? In de ekonomie is daarover al heel lang gefilosofeerd. Wij willen er ons hier nu maar van af maken door te zeggen dat het er niet zoveel toe doet of men de welvaart wil laten beginnen bij het minimuminkomen dan wel bij het nulpunt van het verbruik. Het probleem is daarmee echter niet helemaal weggepraat.

6. Vergeten posten

Tegenover dubbeltellingen, die we moeten voorkomen, staan posten die we eigenlijk hadden moeten meetellen en die we over het hoofd zien. Wordt onze welvaart ook niet bepaald door de onbetaalde arbeid van de huisvrouw en alle gezinsleden, om het huis schoon te houden, de vaat te wassen enzovoort? Eigenlijk wel; en in sommige landen wordt het ook wel gedaan. Als maatstaf wordt dan wel eens de betaling genomen die men zou moeten verrichten als dat werk gedaan wordt door een betaalde hulp in de huishouding.
Een soortgelijk geval is dat van de waarde van onze vrije tijd. We vinden het ongetwijfeld prettig om vrije tijd te hebben. Bij verkorting van de officiële werktijd bemerken we dat. De waarde van een uur meer vrije tijd is gelijk aan wat we verlangen als er extra beslag op onze tijd wordt gelegd, bv. door overwerk. Als we zo onze vrije tijd meerekenen bij onze welvaart wordt deze wel ongeveer dubbel zo groot. Doch de stijging tussen 1929 en ca. 1970 is wel zoveel minder door de nieuwere aftrekposten in § 4 besproken, dat de welvaart ca. een kwart lager is dan we tot voor kort dachten.

7. En nu: het welzijn

We zouden praten over welvaart en welzijn. Tot hier toe hebben we alleen over welvaart gesproken. Het wordt tijd dat we over welzijn beginnen. Daarmee bedoelen we de bevrediging die ons leven ons geeft, in 't bijzonder door zijn sociale zijden, d.w.z. door de plaats die we in de maatschappij innemen. Die bevrediging hangt ongetwijfeld af van onze welvaart, maar niet alleen daarvan; bovendien kan gevraagd worden of we dat welzijn soms ook kunnen berekenen.
Het welzijn hangt ook af van de bevrediging die ons werk ons verschaft. Soms is dat werk een last, maar het heeft ook andere kanten. Niets doen is ook niet leuk. En bepaalde soorten werk zijn zelfs in hoge mate prettig, stimulerend of hoe we het maar noemen willen.
Kan het welzijn worden berekend? Daarover zijn de ekonomen het niet eens. Velen zeggen: neen. Als men dat zegt, moet men wel bedenken dat het dan onmogelijk is om van een bepaalde nieuwe maatregel — een nieuwe belasting en de besteding daarvan of een nieuwe loonschaal — te beoordelen. Want dat oordeel zal toch moeten afhangen van de invloed die die nieuwe maatregel heeft op het gezamenlijke welzijn. Vele ekonomen zullen dan zeggen, dat het schatten van iemands welzijn een vraagstuk is dat tot de ethica of de moraal behoort en niet tot de ekonomie. Er zijn dan ook enige ethici in de laatste tijd met boeken over het onderwerp gekomen, nl. de professoren John Rawls (A Theory of Justice, Cambridge Mass. 1971) en P. J. Roscam Abbing (Ethiek van de inkomensverdeling, Deventer 1973). En ook de ekonomen B. M. S. van Praag („Wat is ons inkomen ons waard?", Econ.-Stat. Berichten 58 (1973), p. 360 en p. 380) en schrijver dezes hebben zich gewaagd aan wat dan inderdaad ten dele een ethisch probleem is — het etiket doet er niet zoveel toe, als het vraagstuk van de „beste" inkomensverdeling er verder door kan worden gebracht. Wat wel blijkt uit een vergelijking van de door deze vier schrijvers gevolgde methoden, is, dat niet alleen een ethisch oordeel, maar ook een voldoende kennis van sociaal-ekonomische vraagstukken nodig is om een bijdrage te leveren. Zonder te weten hoe de maatschappij funktioneert begint men met een ethisch oordeel alleen niet zoveel.
De werkwijze van Van Praag is verschillend van die van schrijver dezes; doch wij werken aan een poging tot synthese van de twee methoden. Van Praag vraagt de mensen (3.000 leden van de Consumentenbond in Nederland en 3.000 in België) zelf welk cijfer van 1 tot 10 zij geven voor hun eigen mate van bevrediging. Mijn poging is om, met behulp van enige onderstelling uit de beroepskeuze van de mensen af te leiden, hoeveel bij hun aanleg, de inspanning, en de vervulling van hun behoeften (gegeven hun gezinsgrootte) hun waard zijn (inspanningen verbonden aan een bepaald beroep bv.). Beide pogingen zijn nog duidelijk in de akademische sfeer. Een der belangrijkste onderstellingen (en daardoor grondslagen) van mijn eigen werkwijze is dat ik de ongelijkheid van de mensen op bepaalde punten (intelligentie, beroepsinspanning, beroeps- en gezinsbehoeften bv.) slechts dan erken, wanneer zij door meting zijn vastgesteld. Verder neem ik aan dat mensen met hogere bekwaamheden niet ongelukkiger, eerder gelukkiger, zijn met hun werk dan mensen met lagere bekwaamheden. En dat de eerstgenoemden geen hoger inkomen nodig hebben omdat zij meer aangeboren begaafdheid bezitten. Wèl als dat voor hun beroep nodig is (kosten van een studeerkamer, of een medische uitrusting).
In een allereerste poging om het welzijn te schatten van de hoger en de lager betaalde groepen in onze maatschappij kom ik tot de slotsom („Naar de meetbaarheid van een rechtvaardige verdeling", De Economist 121 (1973) blz. 106 e.v.) dat de hoger betaalde groepen tegenwoordig meer welzijn genieten dan de lager betaalden, doch dat dit onzeker zou worden als de inkomensverschillen t.o.v. het gemiddelde inkomen gehalveerd zouden worden. Deze poging zou op vele wijzen moeten worden gekritiseerd en aangevuld om hierover langzamerhand meer eensgezindheid te bereiken. Daartoe moeten vooral meer gegevens bekend zijn over de mate waarin allerlei mensen, in verschillende beroepen, voldoen aan de eisen van hun werk, zoals die bv. zijn vastgelegd in de werkklassifikatie, en eventueel andere eisen, zoals de mate van zelfstandigheid of afhankelijkheid die men in zijn werk bezit.
Bovengenoemde voorlopige slotsom kan op andere wijze aldus worden uitgedrukt: de verschillende sociale groepen zouden ongeveer even veel bevrediging ondervinden als de inkomensverschillen met het gemiddelde half zo groot zouden worden; en dat zou dan een „rechtvaardige" inkomensverdeling kunnen worden genoemd.

J. TINBERGEN

Niets is hun te dol als het gaat om tegenstanders uit de weg te ruimen. Miller wordt daar bijna in de ondergrondse van Hamburg het slachtoffer van.

THE ODESSA FILE, AMUSEMENT MET EEN BIJSMAAK

De literatuur wordt vandaag de dag steeds meer gebruikt door filmmensen. Niet alleen is het schrijven van een scenario een kunst, het zo broodnodige talent laat het ook wel eens afweten als er iets bedacht moet worden. En wat is makkelijker om dan een bestaande roman te nemen en met wat eenvoudige handelingen een doortimmerd scenario te distilleren?
Het heeft er alle schijn van dat Frederick Forsyth bv. een schrijver is, die niet alleen gedegen vakwerk levert, maar ook zodanig componeert dat een filmmaatschappij er veel geld voor over heeft om zijn boeken te gebruiken als basis voor filmscripts. Het eerste boek van Forsyth „the Day of the jackal" (handelend over de aanslag op wijlen de Gaulle) was geknipt voor entertainment. Zijn tweede bestseller „the Odessa File", doet het ook uitstekend in de boekhandel. En het hoeft geen betoog dat Forsyths derde roman „the Dogs of war" op de nominatie staat van producer John Woolf, die de twee eerder genoemde boeken ook wist te bemachtigen. Woolf is trouwens een man met een gouden greep, want the African Queen, Moulin Rouge, Room at the top en Oliver waren behoorlijke klappers. En de filmmaatschappij, in zijn geval Columbia, laat natuurlijk zo'n man niet gaan. (Forsyth schreef in 1971 „the Day of the jackal", in 1972 publiceerde hij „the Odessa File" en begin dit jaar komt „the Dogs of war" uit. Waarlijk een hoge produktie).
Maar om ons bij „the Odessa File" te houden, dit gaat over een jonge Duitse journalist, die via het dagboek van een voormalig concentratiekampgevangene wordt geconfronteerd met een groepje oud-SS'ers, die elkaar onder alle omstandigheden en met veel geweld beschermen en helpen. Een luguber gegeven, daar Forsyth geen flauwekul op 't oog had, maar uitgaat van realiteit, greep hij deze kans en kruidde dit thema met wat lichte sex en andere ingrediënten tot een reusachtige thriller. En na lezing verklaart het afdoende waarom filmproducers als John Woolf tuk zijn op dit soort lectuur. Maar Woolf heeft het niet gemakkelijk, zegt-ie. „Het was bijzonder moeilijk het scenario op de juiste manier samen te stellen. Het duurde bijna twee jaar voordat ons Odessa-script gereed was en toen moesten we Jon Voight nog bepraten voor de rol van de journalist Peter Miller. En vanwege de internationale markt wilden we een Duitse ster met een beetje naam om de rol van de ex-SS-Kapitän Eduard Roschmann te vertolken. Gelukkig was Maximilian Schell bereid deze rol te spelen. En Simon Wiesenthal, de man van bijna alle speuracties naar oorlogsmisdadigers, adviseerde ons bij het maken van de film".
Overigens staat Simon Wiesenthal — naar mededelingen van Columbia — achter de beelden die boek en film oproepen.
„De basisgegevens van deze thriller zijn absoluut waar", aldus Wiesenthal, die met kennis van zaken kan spreken, want hij was de man die het bestaan van de heimelijk opgerichte Odessa-organisatie ontdekte. Hij hielp tevens Forsyth bij de samenstelling van diens boek.
Wiesenthal: „De man die door Jon Voight wordt gevolgd is de oud-SS-Kapitän Eduard Roschmann. Die Roschmann leeft nog steeds. (In de film wordt hij — om het publiek dan genoegen te verschaffen? — doodgeschoten. P.J.M.). Hij staat bovenaan de lijst van de vijftig meest gezochte nazi-misdadigers. Wij hebben een foto uit 1964 van hem, die in Zuid-Amerika werd gemaakt. Roschmann, die als de „slachter van Riga" bekend staat, was van 1941 tot 1944 commandant van het concentratiekamp in Riga en hij is verantwoordelijk voor de dood van 80.000 mannen, vrouwen en kinderen. In oktober 1944 vluchtte hij voor de geallieerden en keerde hij naar Berlijn terug. Van daaruit wist hij later te ontsnappen naar Zuid-Amerika".
Evenals in het boek komt het dagboek van een van de overlevenden van kamp Riga in de film ter sprake. Het is tenslotte het Leitmotiv, en dat kan men een-twee-drie niet verdonkeremanen. Dit losbladige boek werd zorgvuldig bijgehouden door een voormalige architect. Salomon Tauber

en die beschrijft pijnlijk nauwkeurig de door Roschmann gepleegde misdaden.
Tot zover dan een stukje historie. Laat het boek zich in één ruk uitlezen, de film is een mislukte poging tot reconstructie van het boek en ging uit van enkele summiere gegevens. Omwille van de uitbeelding, zijn echter de feiten verdoezeld of van een andere dimensie voorzien. De in Forsyths boek zo leesbare aantekeningen en karakteriseringen van bepaalde figuren — die dit een extra-dramatisch karakter geven — zijn door producer Woolf en regisseur Ronald Neame omgezet in flauwiteiten en/of achteloos verworpen. In het oog springend zijn de volgende dingen. En ik noem expres geen pietluttigheden, maar echt die dingen die opvallen.
Ten eerste: hoofdpersoon Jon Voight alias Peter Miller rijdt in het boek rond in een schitterend oude Jaguar, in de film laat Neame hem rijden in een oude Mercedes. Feit twee: de moeder van vervalser Winzer wordt verpleegd in een sanatorium, in de film daarentegen ligt ze seniel te doen in een kamertje boven de drukkerij van haar zoon. Ten derde: Sigi, de wulpse en zeer rondborstige vriendin van Peter Miller, is behept met moederlijke neigingen en daarbij zeer verliefd. Zoiets wordt je al snel duidelijk tijdens het lezen. Niet echter Woolf en Neame, die laten een armetierig grietje opdraven zonder haar eerst op de hoogte te brengen van het feit dat er ook nog gespéél moet worden. Enfin, Eduard Roschmann, in de film zo vakkundig om zeep geholpen, vluchtte in werkelijkheid naar Zuid-Amerika (zie de uitlatingen van Wiesenthal).
En zo zou ik nog wel uren kunnen doorgaan. Het interpreteren van een boek is een vak, dat weinigen beheersen. En wanneer men een film wenst te maken, die zoals de aankondiging luidt, de waarheid benadert, etc., etc., dan hoort men zich daaraan te houden. Dan wordt het amusement terwille van het amusement, een nare bijsmaak dringt zich dan bij mij op. Het uitstekende spel van Maximilian Schell, die Voight overspeelt ook en elk woordenduel wint, tilt het imago van de film zelfs niet naar een hoger plan.
De heren filmmakers hebben helaas de kans gemist om van een goed boek een goede film te maken. Met wat meer overleg, met wat mindere holle frasen, was dit zeker gelukt. Want mooie plaatjes kunnen we thuis ook wel tussen de schuifdeuren laten zien.

PETER J. MORÉE

FILM ROD DELS

ER STAAT een Nederlandse speelfilm op stapel die de ontwikkelingshulp (in Afrika) als thema heeft. Roeland Kerbosch is de man achter deze film en hij heeft zich o.a. in een radio-interview laten ontfutselen dat alles rond is, behalve goedkeuring van de minister. Met name de laatste (Pronk) zou zeer in zijn nopjes zijn met dit project, daar een groot deel van zijn denkbeelden dan wordt „waar" gemaakt. Echter, de produktiekosten bedragen nu al vier ton. En daar zal het wel niet bij blijven, want niet minder dan Ton van Duinhoven (o.a. bekend van de Jaminfilms) zal zijn medewerking verlenen. Overigens is Kerbosch niet de enige, die zich waagt op dit terrein. Ook Herman van der Horst (Faja Lobbi) gaat aan de slag in de Derde Wereld. Weliswaar zonder subsidie van het ministerie van Buitenlandse Zaken, maar met een zakcentje van het Instituut voor de Tropen. Niet alleen cineasten zijn actief, ook fotografen doen goede zaken: Koen Wessing en Dolf Toussaint met name zijn Opper-Volta ingetrokken om met hulp van hun camera de westerse wereld te overtuigen van het nut van ontwikkelingssamenwerking.

OSCAR-WINNAAR Pietro Germi overleed vorige maand op 60-jarige leeftijd in een Romeinse kliniek. De regisseur van De Machinist, Een man van stro en Echtscheiding op z'n Italiaans (beloond met een Oscar) schiep zijn eigen genre en hield zich afzijdig van het imago dat bv. filmers als Fellini opriepen. Germi heeft zich altijd bewogen buiten de Italiaanse high society en kon zich dat dan ook permitteren. Hij begon zijn carrière als... stuurman op de grote vaart.

VERHEUGEND NIEUWS voor fans van Bert Haanstra. De schepper van Alleman, De stem van het water en Bij de beesten af zal weer een speelfilm gaan maken. Zijn laatste dateerde uit 1960 (De Zaak M.P.) en die flopte geweldig. Toch heeft Haanstra niet stilgezeten. In zijn Larense studio werkte hij twee jaar aan twee projecten tegelijk (met vijf schrijvers!). maar kwam tot de ontdekking dat niet elk idee werkbaar was. Ten lange leste greep Haanstra naar het boek van Anton Koolhaas „De nagel achter het behang" en kwam mét de schrijver tot de ontdekking dat de inhoud best kon worden verfilmd. Titel: „Dokter Pulder zaait papavers". De opnamen zijn in maart en april met o.a. Kees Brusse en Ton Lensink. Cameraman is opnieuw Anton van Munster. De première is gepland in oktober 1975.

EEN LEESBAAR interview maakte VN's Ab van Ieperen met Peter Fonda (Easy Rider, Open Seasons). Hieruit enkele citaten: ... „voor zelf-analyse kan ik nu zonder drugs. Ik rij ook geen motor meer (...) en als ik me over land moet verplaatsen, dan doe ik dat in een auto (...) vroeger reed ik in een VW, maar daar ben ik eigenlijk niet op gebouwd, mijn benen zijn te lang. Vier jaar geleden heb ik in Duitsland een Mercedes 6.3 gekocht, ter nagedachtenis aan Janis Joplin die zong: „oh Lord, won't you buy me a Mercedes Benz". Een tv-interviewer in Stuttgart heeft me daarover toen aangevallen: meneer Fonda, u in een Mercedes, dat kan toch niet? Ik: hoezo, wou je me soms ook vertellen in welk bed ik moet neuken?"...

En ook: ... „ik denk dat ik een geweldige regisseur zal worden, omdat ik niet mijn best zal doen om een geweldige regisseur te zijn. Je moet doen, je moet geen prestaties willen leveren, mijn enige prestatie is mijn leven"...

VOORDAT IK ME kwaad kon maken op het illustere gezelschap dat Filmkeuring heet, kwamen de dames en heren tot inkeer. Wat was namelijk het geval. De super artistieke en erotische film van Walerian Borowczyk, Contes Immoraux, stond ter discussie. Men constateerde na eerste vertoning dat „er een serie perversiteiten in voorkwam" zodat openbare vertoning uit den boze was. De importeur van deze film, ook niet gek, nodigde de vaderlandse filmpers uit. Die concludeerde: „Niks pervers, prachtige beelden, heerlijke meiden en waarom zou dat niet mogen, wanneer in Tirol de sex met de paplepel en al wordt genoten?" Kortom, de filmkeuring was weer eens bezig met twee maten te meten, wist niet van de hoed en de rand, had de klok, etc. Daarom binnenkort dit vierluik ook voor het grote publiek (zie foto).

EERDER WERD al in deze rubriek „Badlands" gesignaleerd. Maar goed ook, want het Britse Films and filming gaf het predikaat „not to be missed" (gaat dat zien, gaat dat zien) aan deze film van Terrence Malick. Belangrijkste acteurs Martin Sheen en Warren Oates.

P.J.M.

Zo pervers is nu 'Contes Immoraux' van Borowczyk. Bij the Odessa file

MART

DE MENS IN HET BETAALDE VOETBAL

Piet Keizer is op zijn zachtst gezegd nogal hard aan de kant geschoven bij het betaald voetbalbedrijf Ajax. Niet één bedrijf kan een personeelslid, dat (of die) vergelijkenderwijs vijf jaar leerling en dertien jaar gevorderd werknemer is geweest, zo maar op straat zetten. Nu is dat ook niet exact met Keizer gebeurd, hij krijgt doorbetaald, met hem is een afvloeiingsregeling getroffen, maar toch kreeg hij op een uiterst oncharmante manier te horen dat hij als voetballer niet meer paste in de Ajax-machine. Keizer was zelf behoorlijk ontdaan door de afvloeiingsprocedure, over de onpersoonlijke, zakelijke manier waarop het was geschied en het onverwachte moment waarop het was aangebroken.

Een paar weken later confronteerde ik hem met Henk van Dorp (Vrij Nederland en FC Avondrood) en mijn mening over het ontslag van trainer Henk Wullems bij NAC. Wij waren daar nogal kwaad over, bereid door te slaan en alle bestuursleden van NAC ondeskundige klootzakken te noemen die wel even vanachter hun bureau bepalen wat een goede en wat een slechte trainer is, zoals die directeur van een plaatselijk dagblad in Breda die nog niet eens het verschil weet tussen een paal en zichzelf maar die wel even meebeslist over het ontslag van een trainer. Die man denkt waarschijnlijk „als machine X nog maar 80 in plaats van 100 kranten per seconde afdraait en werknemer Van Uffelen die machine niet meer op honderd krijgt, ontsla ik Van Uffelen want die machine kan ik toch niet missen."

Dus toen NAC na tien wedstrijden zes punten had en PSV 18, dacht de brave man: verrek, dat zijn er twaalf te weinig, heel NAC ontslaan is te duur, ik doe het goed want wat heb ik nu fout gedaan, mijn vrouw is soms nog zeer tevreden over mijn sexuele prestatie, dus trainer Wullems is niet goed. Nou en dan kan Wullems oprotten. Zo gaat dat. Vind je dat niet abnormaal, vroegen we aan Piet.

Nee, zei Keizer, dat vind ik niet abnormaal.
Nee? zeiden wij al woedend, vind je dat echt niet abnormaal. En toen je zelf dan...
Ho, ho, zei Keizer, ik vind het niet abnormaal in de voetbalwereld, daar zijn dat soort praktijken normaal.

Cruijff vindt trouwens hetzelfde van de voetbalsamenleving, want toen we hem onlangs voor Vrij Nederland vroegen: „Stinkt de voetbalwereld", antwoordde hij: „nee, want zo is de voetbalwereld. In een andere tak van de maatschappij zou je wel van stinken kunnen spreken."

Daarom is het zo verheugend dat de Nederlandse eredivisietrainers onder initiatief van Frits Korbach van Wageningen, Pim van der Meent van FC Amsterdam en Bertus Jacobs van Roda J.C. een eind hebben gemaakt aan het „normaal vinden" van al die abnormale toestanden in de betaalde voetballerij of eigenlijk in de topsport in zijn algemeenheid.

De drie genoemde trainers hadden na het ontslag van Wullems al hun collegae uit de eredivisie opgetrommeld om zich te gaan bezinnen. Dat ze geen harde stappen durfden te ondernemen is een tweede, feit is dat de opening naar nieuwe verhoudingen is gemaakt. Ten eerste hebben de trainers collectief het NAC-bestuur aangeklaagd; ze hebben recht van spreken want ze zijn als geen ander deskundig op het gebied van eredivisievoetbal en weten dus precies dat NAC potentieel over een van de zwakste elftallen in de eredivisie beschikt. Wellicht weten de beunhazen in de voetballerij die zich bestuurder van NAC hebben genoemd, onderhand ook dat NAC tot de zwaksten behoort, want na het ontslag van Wullems volgde de schitterende score van nul punten uit drie wedstrijden.

De trainers hebben VVON-woordvoerder Jaap van der Leck (de VVON is de bij het Nederlands Vak Verbond aangesloten Vereniging van Oefenmeesters in Nederland) gesteund in zijn pogingen om te voorkomen dat NAC het seizoen af gaat maken met de niet bevoegde hulptrainer Jansen. Want wat is meestal het geval na een ontslag?

De club ontslaat eerst en gaat zich dan pas bezinnen op de consequenties, een typisch voorbeeld van slecht beleid. De consequenties van ontslag zijn onder andere dat de weggestuurde trainer doorbetaald moet worden — toch gauw nog een bedrag van 25.000 gulden restant salaris — dat de club in het geval van NAC kans heeft tot uitbetaling van een door Wullems geëiste schadeclaim wegens verloren prestige ter waarde van 25.000 gulden en dat de club een nieuwe trainer in dienst moet nemen die veelal door het gedwongen karakter pittige eisen op tafel kan leggen, bij voorbeeld een salaris voor het komende halve jaar van 35.000 gulden en een premie voor het behoud van het eredivisieschap van 10.000 gulden. Alles bij elkaar kan het bestuur van het toch al zo moeilijk rondkomende NAC voor een extra (dus niet begrote) last van 80.000 gulden komen te staan. Dat bedrag had NAC zich hopen te besparen door een uitspraak van de KNVB die de club toestemming had kunnen geven verder te werken met hulptrainer Jansen. De KNVB heeft dat niet gedaan en nu eindelijk eens de kant van de trainers gekozen en daarbij ook volgens de reglementen gehandeld. Jaap van der Leck, die zelf NAC graag besmet had willen verklaren voor alle trainers om de club zo te dwingen Wullems weer in dienst te nemen met bij voorbeeld als consequentie een bestuurscrisis, gaat naar aanleiding van de komende financiële uitspatting die NAC zich nu moet veroorloven, bij de gemeente, die immers subsidie geeft, opheldering vragen over het gebruik van overheidsgelden.

Het unieke trainersinitiatief van Korbach, Van de Meent en Jacobs die zelf het liefst een staking op zondag van alle trainers hadden gezien als uiting van solidariteit met Wullems en als tastbaar protest tegen trainersontslagen alleen op basis van tegenvallende resultaten en die nu in ieder geval hun elftallen so-wie-so van NAC willen zien winnen om op die manier Wullems nog een zekere genoegdoening te schenken, heeft er wel voor gezorgd dat clubs voortaan wel zullen oppassen voor al te snelle beslissingen over ontslagen.

Frits Barend

OVER HET VERSCHIL TUSSEN EEN APPEL EN EEN VRUCHT

Aangezien mijn vader iedere vrijdag zijn loonzakje thuisbracht, mijn moeder het openscheurde en op bed omkeerde, het merendeel in potjes voor het huishouden ging, opgeborgen in de linnenkast, naast de kassabonnen van De Gruyter en het blikken doosje waarin o.a. nog de distributie-kaarten van vlak na de oorlog huisden, was een Bank iets voor andere mensen.
Een bank had je als je veel geld had, want daar zette je het op. Daar was ie voor. Voor rijke mensen en voor zakenlui. Maar niet voor mijn vader.
Tegenwoordig willen de banken mijn vader graag. Niet alleen de salarissen, maar ook de lonen worden op rekeningen overgemaakt. Dat is geen liefdadigheid, maar welbegrepen eigenbelang van banken en girodiensten. Het is al vele jaren een hecht onderbouwde marketing-policy (voor mijn vader: een op hem en zijn vroegere maten gericht verkoop-beleid) om ook de centjes van de gewone man op de bank te krijgen. Die beleggen wel niet zoveel in aandelen en obligaties; maar het simpele feit al dat geld in huis te hebben is ook aantrekkelijk, heeft een slimmerd bedacht, want een gedeelte ervan kun je tegen hoge rente weer uitlenen.
Prachtig zover, iedereen tevreden, zolang we niet allemaal op dezelfde dag al onze tegoeden opvragen.
Sinds enige jaren verdien ik meer dan waar mijn vader ooit van heeft durven dromen, maar dat is het tegendeel van erg, want als hij iets heeft gewild is het dat.
Mijn centjes worden keurig op tijd op

de bank overgeschreven, op een van de honderdduizenden salarisrekeningen die er zijn. Prachtig, behalve dat mijn vader sinds een tijdje wordt gediscrimineerd, en wij allebei gecontroleerd.
„U heeft al langere tijd een Amro-privérekening bij onze bank," zo begon een brief waarin mij opeens hooggestemd werd aangekondigd dat een „aantal geselecteerde rekeninghouders" een nieuwe dienst kregen aangeboden: het Amro Moment Krediet. Kort en goed: ach meneer, we staan allemaal wel eens „in het rood", nemen dus meer op dan we eigenlijk hebben en dus mogen; met dit verschil dat het van nu af aan màg. Een voorgedrukte brief, op drie plaatsen met schrijfmachineschrift ingevuld: mijn naam, mijn rekeningnummer en het toegestane bedrag dat ik méér mag opnemen dan ik eigenlijk bezit. Hoe hoog dat bedrag is? Wie even doordenkt komt er al snel op: het is om en nabij de hoogte van mijn netto-maand-inkomen. Neem ik dus mijn maximum-krediet op: geen nood, denkt de bank, vóór het einde van de maand krijgen we het weer van deze „geselecteerde rekeninghouder" terug.
Moet ik nu niet blij zijn?
Nee, ik ben bedroefd, want ik kijk opeens verder dan mijn financiële voordeel lang is. Ten eerste voel ik me objekt van lang geleden in hoge gelederen van de bank gevoerde discussies over de vraag hoe ze me nog meer aan de zaak kunnen binden, dus hoe ze nog meer geld uit mijn geld kunnen maken. Ten tweede heb ik een aangeboren irritatie zodra commerciële instellingen mij ongevraagd iets aansmeren. Tot zover m'n overgevoeligheden.
Meer in ernst: ten derde word ik ongevraagd en onnodig ook hier in een andere positie dan mijn buurman of mijn vader geplaatst, die allebei minder verdienen, en dus allebei minder over de schreef mogen gaan, louter op grond van de grotendeels toevalligheden die mij meer doen verdienen. Ten vierde, wat mij eigenlijk het meest verontrust, mijn inkomsten worden ongevraagd gecontroleerd, want hoe anders kunnen ze de hoogte van het vrij beschikbare krediet bepalen.
Deze laatste veronderstelling deel ik mee aan de direktie van mijn bank en ik vraag gaarne uw nauwlettende aandacht voor het antwoord dat mij verstrekt werd:
„Wij respecteren uw besluit om uw rekening bij ons kantoor Ceintuurbaan te beëindigen. Temeer omdat wij begrijpen dat uw opzegging ingegeven is door uw bezorgdheid dat gegevens, die in bepaalde bestanden aanwezig zijn, voor commerciële doeleinden gebruikt worden. Wij zijn het overigens niet met u eens dat dit in het door u genoemde geval gebeurd is. (...) De hoogte van deze limiet is afhankelijk van de hoogte van de crediteringen en niet van het inkomen, beroep, en dergelijke van de rekeninghouder."
Zoals men kan ontkennen dat een koe niet een koe is, maar *vee:* is het ook mogelijk te beweren dat inkomsten geen inkomsten zijn maar *crediteringen*; dat past ook een bank-man, die zijn neus niet hoort te steken in de aard van een creditering.
Maar hij kan zijn gat niet zo raar draaien, of hij weerlegt mijn bewering niet, dat hier sprake is van controle op inkomsten. Voor mijn part spreekt hij van regelmatig boekings-verloop, of betalingsverkeer, maar hij komt er niet onderuit dat hij de limiet bepaalt, op grond van selektie van gegevens, waartoe ik hem niet heb uitgenodigd en waarop geen wetgever toeziet.
Voor mij is dit een eerste stap op een hellend vlak. In alle diskussies over de gevaren van de computer en de inbreuk op privacy worden de registers wijd opengetrokken, maar weinig aandacht is er voor de versluierde kleine stapjes.
Dit is er zo een. Het grote gemak dat een Moment Krediet voor de cliëntèle meebrengt verblindt ons voor wat er werkelijk aan de hand is en helemaal welke konsekwenties dit zou kunnen hebben.

Ik ben natuurlijk naar een andere bank gegaan. Machteloos gebaar. Want morgen beginnen zij.

CASPER VOGEL

HARDOP DENKEN

DE ERESCHULD VAN DE POINTER SISTERS

Vijftentwintig jaar geleden bedacht Eddie Jefferson, destijds de helft van het zang-duo „Billie and Eddie" dat als onderdeel van de Sarah Vaughanshow door Amerika toerde, een nieuwe manier van jazz-zingen. Zelf fanatiek jazzliefhebber sleepte Jefferson overal een draagbare pick-up met zich mee, en tijdens lange nachten op hotelkamers moet het idee bij hem zijn opgekomen de op de plaat vastgelegde improvisaties van zijn idolen van een passende tekst te voorzien en na te zingen.
De meeste bewondering had hij voor saxofonist James Moody, dus het was geen wonder dat Jefferson vooral diens plaatsoli bewerkte. Een van Moody's succesplaten was „I'm in the mood for love"; daar maakte Jefferson „Moody's mood for love" van.
Grondlegger van een nieuwe stijl? In die tijd zal hij het zelf waarschijnlijk eerder als een aardige grap hebben beschouwd, leuk om in zijn variété-nummer te verwerken maar verder van geringe betekenis. Door die weinig agressieve houding is Eddie Jefferson voor het grote publiek altijd een vrijwel onbekende gebleven, terwijl anderen de vruchten van zijn idee plukten.
Het begon met een zekere Clarence Beeks, die in de plaats Cincinnatti, Ohio, een optreden van Jefferson bijwoonde, inclusief diens „Moody's mood for love". Beeks jatte het nummer, vertrok ermee naar New York en boekte er onmiddellijk groot succes mee in het befaamde Apollo Theatre in de zwarte wijk Harlem. Onder de artiestennaam King Pleasure zette Beeks „Moody's mood for love" ook in 1952 op de plaat en hij scoorde er een enorme hit mee.
In zijn voetspoor wierpen meer zangers en zangeressen zich op de nieuwe „vocalese"-stijl, zoals het genre gedoopt werd. De volgende hit was voor de in Engeland geboren maar in Californië opgegroeide Annie Ross, die de blues „Twisted" door tenorsaxofonist Wardell Gray van een buitengewoon vermakelijke tekst voorzag. Ook Bebop-zangers als Dave Lambert en Jon Hendricks gingen meewerken aan produkties volgens de nieuwe succesformule.
Intussen had Eddie Jefferson zelf ook een paar platen gemaakt, maar die verschenen op het obscure Hi-Lo-label en trokken nauwelijks de aandacht. Zijn bestaan bleef wel nauw verbonden met dat van zijn idool James Moody, want vanaf 1953 ging Jefferson optreden als manager (en incidenteel zanger) van de band die Moody had opgericht. Maar het grote geld, dat in de „vocalese-stijl" zat, bleef zijn neus voorbij gaan.
King Pleasure was, door heroïne-problemen geteisterd, kort na zijn eerste hit van het toneel verdwenen (latere pogingen tot een comeback liepen op weinig uit). De draad werd opgepikt door Dave Lambert, Jon Hendricks en Annie Ross, die gedrieën een plaat maakten met nagezongen vertolkingen van de Count Basie band, inclusief de geïmproviseerde soli. Dat album „Sing a song of Basie" maakte zoveel opgang dat ze in 1958 het permanente trio Lambert, Hendricks & Ross gingen vormen, dat in theaters en jazzclubs in heel Amerika gretig onthaal vond.
Vier jaar duurde het succes en toen sloeg ook hier de heroïne toe. Annie Ross stapte uit het trio en vertrok naar haar geboorteland Engeland, waar heroïne-verslaafden — anders dan in Amerika — worden behandeld als patiënten. Haar plaats werd eerst nog ingenomen door de Ceylonese zangeres Yolande Bavan, maar het niveau van het oorspronkelijke trio werd nooit meer bereikt en in 1964 gingen Lambert, Hendricks & Bavan uit elkaar (Dave Lambert zou een paar jaar later bij een auto-ongeluk om het leven komen).
Daarmee resteerden alleen John Hendricks, die als solo-artiest redelijk succesvol bleef, en Eddie Jefferson. De vergeten grondlegger kreeg weer eens de kans een paar platen te maken, die slechts bij de jazz-insiders waardering oogstten, en twee jaar geleden was Jefferson zowaar in Nederland te

(VERVOLG OP PAGINA 12)

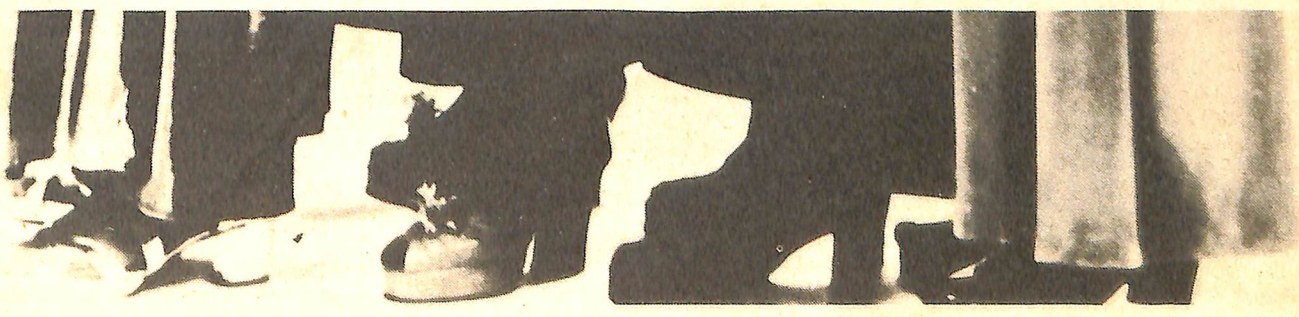

Vormingscentrum „Het Coornherthuis"

Humanistisch Vormingscentrum voor militairen,
Hoofdstraat 84, Driebergen, telefoon 03438 - 2471.

Het Humanistisch Vormingscentrum nodigt militairen uit deel te nemen aan een bijeenkomst in het Coornherthuis.

Programma: wordt in overleg met de deelnemers samengesteld: gesprekken over actuele zaken, levensvragen; kunst; film; enz.

Duur: de bijeenkomsten duren van maandagmorgen 11 uur tot woensdagmiddag 2 uur òf van woensdagmiddag 5 uur tot vrijdagmiddag 2 uur.

Uitzonderingsverlof: Voor deze bijeenkomsten wordt uitzonderingsverlof verleend (ingevolge legerorder no. 60080, luchtmachtorder no. 60547).

Kosten: Deelname kost slechts *f* 3,—!
Bel of schrijf even naar het vormingscentrum en vraag uw commandant uitzonderingsverlof!

Data: Wanneer u maar wilt in de maanden januari, februari en maart!

THEMA-BIJEENKOMSTEN

Er worden ook speciale bijeenkomsten georganiseerd over een bepaald onderwerp.

Vorming tot persoonlijkheid

Dit is het thema op de volgende data:

22—24 januari	19—21 februari
5— 7 februari	26—28 februari
12—14 februari	

Als u hierin geïnteresseerd bent, vermeldt u op uw aanvraag **speciale bijeenkomst.** Het adres is: Hoofdstraat 84, Driebergen.

OORLOGSPOËZIE VAN VETERANEN

Amerikaanse veteranen uit Vietnam („De oorlog gaat nog steeds door. Wij waren en zijn, een deel van het kwaad") hebben over hun ervaringen en schuldgevoelens poëzie geschreven. **„Welkom in zonnig Saigon"** heet de bundel, die uitgeverij Contact in Nederlandse vertaling heeft uitgebracht als tijds-document.
De gedichten van 33 Amerikaanse veteranen geven vooral uitdrukking aan hun langzaam groeiend inzicht „dat zij 'daders-slachtoffers' zijn van hun eigen gruwelijkheden".
De bundel is opgedragen aan de kinderen van Indo-China.
De prijs bedraagt *f* 12,50. Het honorarium van de vertalers en de nettowinst van de uitgever gaan naar het Medisch Comité Nederland-Vietnam, hetgeen op zich een aanbeveling is zich deze bundel aan te schaffen.

W.H.

De langste oorlog.
De langste oorlog is voorbij
Dat zeggen ze tenminste
Alweer
Maar ik hoor het kanonvuur nog steeds
Iedere nacht
Vanuit
Mijn bed.
Aan de langste nachtmerrie
Komt schijnbaar
Nooit helemaal
Een
Eind.

Jan Barry

De Jacht.

Turend langs de lange zwarte loop
Wacht ik tot vizier en korrel
Een volmaakt rechte lijn vormen met zijn lichaam,
Dan haal ik langzaam de trekker over.
En ik bedenk
Dat ik nog nooit van mijn leven op iets gejaagd heb
behalve op mensen.
Maar ik weet nu onderhand
Waartoe zulke gedachten leiden.
Mijn geest gaat snel over
Op eten en maffen
En hoe lang het nog duurt voor ik weer schone sokken heb.

W. D. Ehrhart.

Volle maan.
Vannacht waren we op patrouille
En terwijl we daar liepen
Stuitten we op eentje van de vijand.
Vreemd, maar in de heldere maan
Leek het helemaal geen vijand
Hij had armen en benen, een hoofd . . .
. . . en een geweer.
Toen schoot ik.

W. D. Ehrhart

horen, als gastzanger bij James Moody op het Loosdrecht Jazz Festival 1972. Hoeveel bezoekers zullen daar gedacht hebben dat ze naar een verdienstelijk imitator van Jon Hendricks zaten te luisteren?
Op dat moment was al een nieuwe fase in de uitbating van Jefferson's idee in ontwikkeling. Die zou alle voorgaande successen van King Pleasure en Lambert, Hendricks & Ross ver overschaduwen. Het gebeurde op twee fronten tegelijk: popzangeres Joni Mitchell had „Twisted" van Annie Ross ontdekt, en in Oakland waren de vier dochters van de zwarte dominee Elton Pointer bezig met een moeizame start in de soul-business.
Joni Mitchell's versie van Annie Ross's versie van Wardell-Gray's „Twisted" demonstreert voornamelijk de beperkingen van Joni's vocale en muzikale capaciteiten, maar met de Pointer Sisters is het een ander geval. Hoe navrant het ook is dat hun recente wereldsucces voor een niet onaanzienlijk deel op Eddie Jefferson's vinding berust en dat hun miljoenenpubliek zich geen seconde realiseert dat nummers als „Cloud burst" en „Little Pony" ooit ontsproten zijn aan het brein van jazz-improvisatoren als Sam „The Man" Taylor en Wardell Gray — de Pointers brengen hun repertoire met zo'n perfekte timing, zoveel vrolijk enthousiasme en zo'n geraffineerde dubbele bodem in hun „show-business"-image, dat je ze de ovaties en de miljoenenverkoop van hun platen van harte gunt.
Een album als „The Pointer Sisters Live at the Opera House" (Blue Thumb BTS 8002, dubbel LP) maakt trouwens duidelijk dat ze behalve aan Eddie Jefferson nóg een ereschuld hebben. De manier waarop ze hun nummers bij voorkeur naar een climax voeren, met collectieve woordloze improvisaties vol ongebruikelijke stem-effecten, lijkt regelrecht afgeleid van de avant-garde-jazz-experimenten van Jeanne Lee, een zangeres die slechts bij de zeer harde kern van jazzfanatici enige bekendheid geniet. Jazz blijft een raadselachtige business.

Bert Vu[illegible]

MEDEDELING

Tengevolge van de steeds maar stijgende financiële lasten zien wij ons helaas genoodzaakt de verzending van EGO op een andere wijze te verzorgen.
In verband hiermee ontvangen de dienstplichtige militairen die werkzaam zijn bij de Kon. Landmacht en de Kon. Luchtmacht en die ingeschreven staan als belangstellenden voor de humanistische geestelijke verzorging, het maandblad EGO vanaf januari 1975 op hun militaire adres.

Red.

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman ◦

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 2 FEBR. 1975 - 13e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

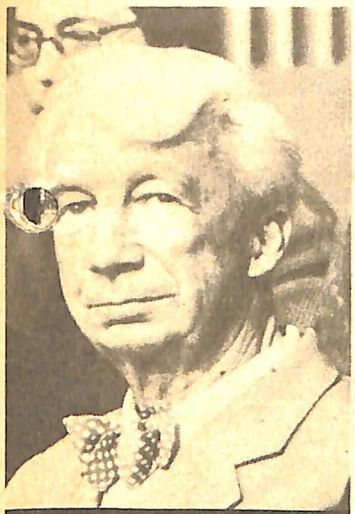

WILLEM SANDBERG
PAG. 4/5

Vaste medewerkers:
Frits Barend
Wim Jesse
Bert van de Kamp
Peter J. Morée
Rien Robijns
Casper Vogel
Bert Vuijsje
Dick Zaal

GROEPSVOOROORDELEN EN RASSENMYTHEN
PAG. 2/3

BLOED
PAG. 12

SCHAATSEN OP DE LANGE BAAN
PAG. 10/11

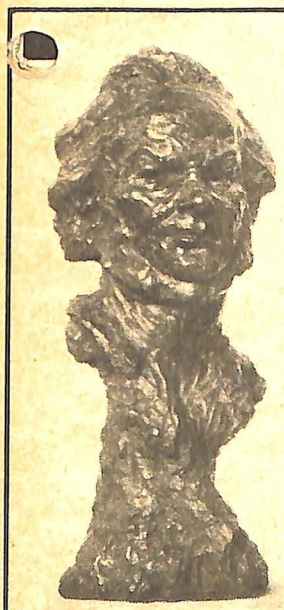

HONORÉ DAUMIER STRIJDER EN IDEALIST
PAG. 6/7

EN ZO DEDEN WE HET TOEN
PAGINA 8/9